

Staten-Generaal van de strip

Op u komt het aan

"Hoe gaat het?" Negen kansen op tien dat u daar met "ça va" op antwoordt. Maar leg die vraag eens voor aan een 'stripwerker' uit Vlaanderen of Nederland en u zal vast een antwoord horen. Op de zeldzame uitzondering na – die zijn er natuurlijk wel – bevat zo'n reплиek meestal de vaste tandem kommer en kwel. Naast een jeremiade is en weerklinkt er vaak geweest en tandengeknars. Stripwerkers hebben zo hun redenen. Maar bij de pakken blijven neerzitten is geen optie. Een voluntaristisch pleidooi voor meer actie.

Stripgids #10 presenteert het dossier van de Staten-Generaal van de stripsector. Toegegeven, dat klinkt pompeus. Het begrip heeft een historische lading; in Frankrijk riep de koning tijdens het Ancien Régime geregeld de drie standen (adel, geestelijken en het grauw) bijeen voor de *États-Généraux*, een volksraadpleging avant la lettre. De laatste keer was in 1789 en mondde rechtstreeks uit in een gebeurtenis die de toenmalige westerse wereld grondig dooreen zou schudden: de Franse Revolutie. Daarmee willen we ons uiteraard niet meten.

Maar toch: nog in Frankrijk vond vijf jaar terug de *EGBD* plaats, *Les États Généraux de la Bande Dessinée*, compleet met het grondig onderzoek *L'enquête sur la situation des auteurs*, uitgevoerd door een plejade van academici. En met een resem van *cahiers de doléances*, een soort van klaagbrieven van de bevolking, precies zoals in 1789. De Fransen kennen hun geschiedenis, zo blijkt.

Voor dit dossier hebben we twee zaken gedaan: om te beginnen presenteren we u in het blad een aantal artikels die u een inzicht willen bieden in de machinekamer van de stripsector, met aandacht voor relatief 'droge zaken' als vergoedingsmodellen, contracten en subsidies. En ook zaken waarbij u als lezer zich ongetwijfeld al meer kan voorstellen: een kijk op de stripwinkel en het hindernissenparcours dat debutanten afleggen. U krijgt ook, zoals bij 'grote gebeurtenissen' als deze gebruikelijk is, een speech op uw bord, zo zal u merken. Dit dossier is niet meer of minder dan een poging – weliswaar met lichte toetsen – om het debat een basis te geven en verder aan te zwengelen. "Eh? Debat?", vraagt u? "Heb ik iets gemist dan?" Voor alle duidelijkheid: er is geen écht noemenswaardig debat over de stripsector in Vlaanderen en Nederland, er zijn alleen vele kleine stroompjes – noem ze in beleidstaal 'indicatoren' – die samenkomen en aanzwellen tot een grote stroom. Daarover zo meteen meer.

Aanbevelingen, please

Om te komen tot dit dossier hebben we ons oor te luisteren gelegd bij een heleboel stakeholders, zoals 'betrokkenen' ook weleens genoemd worden. Die zijn te talrijk om hier met naam en toenaam te vermelden. Waaraan hebben zij nood? Wat kan er beter, anders georganiseerd worden? Wat kan of zou er moeten veranderen, met het oog op een duurzame toekomst van de stripsector? Uit die grote groep selecteerden we vervolgens een handzaam aantal 'vertegenwoordigers'. Aan hen vroegen we om een aantal aanbevelingen te formuleren, vanuit diezelfde toekomstgerichte vraagstelling: hoe kan de stripsector in Vlaanderen groeien en meer impact hebben? Hoe kunnen we onze vele troeven te gelde maken, en meer doen 'opbrengen', in de ruimste zin van het woord? En, ten slotte: wie moet of mag dat dan allemaal doen? Want ja, het blijft nog steeds oneindig veel gemakkelijker te babbelen over zaken dan ze daadwerkelijk te veranderen. De beste stuurlui staan comfortabel aan wal, nietwaar.

Opvallend is wel dat we in deze bescheiden rondgang in Vlaanderen een zekere koudwatervrees (of noem het defaitisme, vermoedheid, of, in een zwartere kijk, desinteresse) bespeurden; een aantal kandidaat-respondenten gaf niet thuis. Geen tijd, "het zou beter op een andere manier gebeuren", "dit brengt niets op", of nog: medewerking beloven en zich vervolgens in radiostilte hullen. Wat er ook van zij: aan zeuren en klagen hebben we een broertje dood, dat gaan we hier dus niet doen. Zij die wel op onze uitnodiging ingingen, bezorgden doorwrochte werkstukken die getuigen van hun (vaak jarenlange) expertise. Gezien deze artikels vaak erg lang zijn uitgevallen, hebben we niet integraal in het tijdschrift opgenomen.

Rest ons, voor we onze gemeenschappelijke tocht aanvatten, toch nog één belangrijke, voorafgaande vraag. Namelijk: waarom zou u dit allemaal moeten weten? Oké, u *moet* natuurlijk helemaal niets. Maar weet dat wat u als lezer, maker, uitgever, bibliothecaris, publieksmedewerker, galerijhouder, journalist ... kortom, betrokkene, een rechtstreeks belang bij dit ecosysteem hebt. Wat u in de winkel (of, godbetert, online) aangeboden krijgt, is het resultaat van een complex proces waar verschillende krachten actief zijn. Om die te vatten, gesteld dat u dat zou willen, is meer nodig dan wat kretologie of 'van horen zeggen'.

Veel leesplezier!
De redactie

LECTRR

1. Voor de makers: Verhaal, verhaal, verhaal

Eerst het goeie nieuws. Ondanks al het doemdenken zullen er *altijd* strips gemaakt én gelezen worden. Ook al krimpt ons doelpubliek en komende de publicatie- en verspreidingsmogelijkheden onder druk: strips blijven hun eigen, vreemde niche opeisen. We hebben lang gedacht dat het internet een einde zou maken aan de negende kunst, maar het wordt stilaan duidelijk dat dat niet zo is. Vergelijk het een beetje met de komst van de lift. Toen de lift uitgevonden werd schreef een Engelse krant dat trappenmakers nu wel de deuren konden sluiten. Dat is uiteindelijk toch goed meegevallen.

De geheime kracht die ervoor zorgt dat strips nog steeds gelezen worden is natuurlijk: verhaal. Mensen zijn verhalende wezens, en we houden van goeie vertellers. Vlaanderen heeft een unieke traditie op het vlak van de Negende Kunst. Het is aan ons om die levend te houden. En dat kan door verhalen centraal te houden. Op zoek te blijven gaan naar goeie verhalen. De voorbije jaren is men dat een beetje vergeten.

We zijn gegaan voor een ongelofelijke stripproductie. Elk jaar opnieuw sneuvelen de records van het aantal nieuwe albums. En toch, jaar na jaar komen er minder albums uit die je je binnen tien jaar nog zal herinneren. Die een échte indruk na hebben gelaten.

We zijn gezegend met ongelofelijke tekenaars die beeldend virtuoos zijn, maar door tijdsdruk en tekort aan middelen wordt het maken van een strip te vaak herleid tot het aan elkaar rijgen van indrukwekkende beelden, nauwelijks nog gestut door een goed scenario of een intrigerend verhaal. Dat is een stevige kritiek, ik weet het.

Bedenk, collega stripmakers: een beresterk verhaal met een mottige tekenaar blijft een goed verhaal dat de moeite waard is om te lezen. Er zijn voorbeelden genoeg van strips die niet virtuoos getekend zijn maar toch de tand des tijds doorstaan. Ik denk aan *Maus*.

Het omgekeerde is een pak moeilijker. Een beregoeie tekenaar die aan de slag moet om een strip te maken van een keislecht scenario zal niet kunnen terugkijken op werk dat de tand des tijds kan doorstaan.

Daarmee wil ik uiteraard geen pleidooi houden voor slecht getekende strips. Ik bedoel ook niet dat tekenaars onderschikt zijn aan scenaristen. Met deze uitspraak bedoel ik dat verhalen

de k rn zijn van wat we doen, en dat we dat aan het vergeten zijn. Laat ons terugkeren naar die kern, terug op zoek gaan naar wat mensen roert en daarmee aan de slag gaan.

2. Aan de uitgevers: focus op lezers, niet op verzamelaars

Wie al eens in een stripwinkel komt merkt dat de voorbije jaren de focus van de stripuitgevers sterk veranderd is. Daar waar vroeger nog geïnvesteerd werd in het uitbouwen van nieuwe reeksen op lange termijn ligt de focus nu op snelle winsten in het heden.

Uitgevers hebben het geweer stevig van schouder veranderd in een poging om op een goedkope manier snel geld te verdienen: we worden overspoeld door integrales. En dat is op korte termijn inderdaad slim: oud materiaal heruitgeven in mooie edities, we zijn er allemaal al wel eens voor geplooid. De investering is minimaal, er hoeft niks nieuws gemaakt te worden, en de afzetmarkt is er. Naar de aandeelhouder toe is dat briljant. Op lange termijn is het echter geen goed idee om enkel daar op in te zetten. Het trekt geen - of nauwelijks - nieuwe lezers aan, en je bouwt niks op waar je op lange termijn mee aan de slag kan.

Integrales en heruitgaven drijven op nostalgie. En hoewel nostalgie een perfect marketingargument is, is het geen toekomstgericht argument. In de stripwereld betekent het dat je *verzamelaars* bedient, en geen *lezers*.

Op lange termijn moeten uitgevers zich de vraag durven stellen: hoe vaak kunnen we hetzelfde album nog verkopen aan dezelfde personen? Uiteindelijk houdt dat eens op. Als een hele sector zich oriënteert op een glorieus verleden in plaats van werk te maken van een glorieuze toekomst, dan heb je een probleem.

Het probleem met nostalgie is dat het publiek dat er in geïnteresseerd is snel veroudert. De lezer van vandaag is zo hard aan het vergrijzen dat die er morgen niet meer is. En wie niet investeert in jonge, nieuwe lezers, heeft straks geen kapitaalkrachtige lezers meer om in de nabije toekomst integrales aan te slijten.

En daar knelt het schoentje: die lezer van morgen haakt momenteel massaal af.

3. Aan de uitgever: de lezer van morgen leest geen verhalen van gisteren

Voor het eerst zitten we met een generatie kinderen waarvan het aandeel dat 'Suske en Wiske' uberhaupt kent KLEINER is dan het aandeel die hen niet kent. Vlaamse kinderen groeien steeds meer op ZONDER strips. Dat zou uitgevers zorg moeten baren. Het zijn namelijk de consumenten van morgen.

En natuurlijk ligt dat voor een groot stuk bij de veranderende wereld waarin we leven: kinderen en tieners hebben veel meer om uit te kiezen dan strips alleen, ze worden overstelpt met games, Netflix, comics, manga, ... maar het zou oneerlijk zijn om het probleem volledig extern te leggen. Uitgevers hebben wel degelijk een aandeel in de reden waarom de lezer van morgen nauwelijks nog strips leest.

Onze hele stripsector drijft op relictten uit een ver verleden. Vlaamse stripreeksen sluiten nauwelijks nog aan bij de leefwereld van kinderen en tieners en doen ook de moeite niet om er op aan te sluiten.

Nagenoeg elke grote nog lopende stripreeks is een halve eeuw oud of ouder. Eén van de grootste lopende stripreeksen is gebaseerd op een tv-serie die dertig jaar oud is ('FC De Kampioenen', nvdr.). Dat is op zich geen probleem, die reeksen zijn rijke universa die goed opgebouwd zijn en vol goeie verhalen zitten.

Alleen verandert de wereld rondom ons aan ongelooflijk snel tempo, en de stripreeksen veranderen niet of nauwelijks mee. De verhalen die 50 jaar geleden relevant waren en de manier waarop ze verteld werden werken niet meer. De lezer van morgen kan je enkel nog bereiken door mee te evolueren. En laat ons eerlijk zijn: dat gebeurt niet meer in Vlaanderen. Er wordt hooguit wat aan plastische chirurgie gedaan, maar aan het DNA wordt niet geraakt. En dat is problematisch.

Een 75 jaar oude reeks als Sus en Wis maak je niet *up to date* door Wiske hippere kleren aan te doen of door Suske een smartphone te geven en voor de rest niet aan de reeks te sleutelen. Die smartphone of dat rokje zijn het probleem niet.

Onze beeldtaal, onze samenleving, onze verhalen én onze jeugd zijn compleet veranderd en blijven continu in verandering. Een verandering die bovendien alsmaar sneller gaat. Maar de meeste stripreeksen hanteren nog hetzelfde vertelstramien en beeldtaal als 50 jaar geleden. Dan is het logisch dat de lezer, die wel door is geëvolueerd, afhaakt. Ofwel veranderen onze Vlaamse reeksen mee, ofwel zullen ze verdwijnen.

Uitgevers wéten dit nochtans. In het verleden heeft men hiermee geëxperimenteerd én succes geogst. Ondertussen is het tien jaar geleden dat aan Standaard Uitgeverij het geheime project 'Amoras' werd opgezet. Inmiddels heeft men er meer dan een miljoen albums van verkocht. Het is natuurlijk niet zo dat elke risicovolle investering oplevert. Er zijn ook vernieuwingsoperaties die minder succesvol waren. Maar zonder inhoudelijke vernieuwing heb je nul kans op succes. De Vlaamse stripsector zit inhoudelijk op autopiloot richting het faillissement.

Emotioneel en inhoudelijk moeten onze striphelden de 21^e eeuw in. Als een kind kan kiezen tussen Spiderman, waar elk verhaal gaat over de inwendige *struggles* die je als puber doorworstelt, of de bordkartonnen personages met karikaturale emoties uit 'Jommeke' of 'Suske en Wiske', dan is de keuze snel gemaakt. Op de een of andere manier hebben quasi al onze striphelden de boot gemist als het op emotionele ontwikkeling aankomt. Het zijn clichématige karikaturen die in de late 20e eeuw nauwelijks nog werkten en nu helemaal niet geloofwaardig meer zijn.

Het kan nochtans. De Amerikaanse reeks 'Archie' wordt al sinds 1942 gepubliceerd en evolueerde van lullige, ééndimensionale personages naar doorwrochte karakters van vlees en bloed. Een van de populairste Netflix-reeksen ('Riverdale') is er zelfs op gebaseerd. En zo zijn er nog voorbeelden. Alleen niet in Vlaanderen. Of toch niet bij de grote reeksen. Want uiteindelijk is het wel *daar* dat het moet gebeuren. In de marge gebeurt vanalles dat inhoudelijk zeer interessant is. De graphic novel-wereld doormaakt die evolutie wél. Alleen krijg je geen gevorderde stripwereld als je niet eerst jonge mensen aan de familiereeksen krijgt. En die zijn te muf voor de jongeren van nu.

De Vlaamse familiestrip heeft een sterk minderwaardigheidscomplex als het op inhoud aankomt. Uitgevers en makers verstoppen zich achter de bordkartonnen lulligheid van het medium om niet te moeten nadenken over het potentieel ervan. Strips kunnen zeer diepe en complexe thema's bespreekbaar maken zonder daarbij hun eigenheid kwijt te raken. Alleen doen we dat niet.

En als we al een moeilijk thema aanraken, dan doen we dat met bordkartonnen personages die aan de oppervlakte blijven. En jongeren geven dat een label waar je niet meer van af komt: *cringe*. Mocht u die jongerenterm niet kennen: google die gerust.

'Cringe' is het ergste wat de stripwereld kan overkomen. Dat het doelpubliek niet gezien wil worden met strips omdat ze te beschamend zijn. Maar *daar* zijn we dus aangekomen.

Dat is een enorme werf voor de uitgevers. Niet de vraag "Hoe krijg je strips weer hip?", maar gewoon, 'Hoe krijgen we strips weer aanvaardbaar?' Nochtans is het niet zo'n onoverkomelijke klus. Ga weer aan de slag met de kluis vol personages en verhalen en investeer in de striphelden van de toekomst. Het is verdomme niet eens moeilijk: we hebben een ongelofelijk rijke vertelcultuur vol ongelofelijke personages die zo naar de 21^e eeuw getild kunnen worden, mits wat lef en wat investering.

4. Alweer aan de uitgever: de strip van morgen

Het is ook tijd om na te gaan denken over de verschijningsvorm. Het heeft *geen* zin meer om vast te houden aan het stramien van dagelijkse voorpublicatie in een krant en vier albums per jaar.

Niet alleen zijn er nauwelijks nog strips die nog een voorpublicatie hebben, er zijn vooral ook nauwelijks nog lezers die dit volgen. Ik kan dan ook geen enkele praktische reden meer geven waarom men vasthoudt aan dat uitgaveritme. Het is iets wat aangehouden wordt uit gewoonte, waar gewoon niet over nagedacht wordt. Dat gewoontedenken is een plaag binnen de stripwereld. We doen dingen omdat we ze altijd zo gedaan hebben, niet omdat ze een reden hebben.

Vier a vijf albums per jaar uitbrengen heeft bovendien een bijkomend nadeel.

Met het tempo van vier albums per jaar koel je de pap van de *instant gratification generation* gewoon niet meer, die elk moment van de dag nieuwe content te verwerken krijgt. In andere grote striplanden vangt men dat op door die cadans te doorbreken en ervoor te zorgen dat de lezer quasi constant geprikkeld wordt. Er zijn hoofdreeksen, en die kunnen gerust op vier, vijf albums blijven zitten als dat productioneel het maximum zou blijken te zijn, maar ook zijreeksen. In de VS vangt men het bijvoorbeeld op door stukken van het uiteindelijk album, in geniete boekjes (de 'single issue') van 24 pagina's, uit te geven als voorpublicatie, pas later gevolgd door de 'Trade Paperback', die het volledige verhaal bundelt. In Japan bestaat een soortgelijk systeem.

Door het handig aan te pakken verschijnt er zo goed als elke week een stukje van het verhaal. Zo hou je de aandacht van de lezer niet alleen, je houdt de lezer ook warm. In een wereld waar alles altijd voorhanden is moet hij of zij *moeite* doen om mee te zijn.

Er zijn nog trucjes om de lezer aan boord te houden. Waarom zou een Jommeke uitgelezen zijn na 44 pagina's en geen story arc aankunnen van 800 met daarin subverhalen? Net door games en Netflix is de moderne lezer echt wel in staat om moeite te doen voor een verhaal, enige inspanning te leveren en kan die heus wel gevraagd worden tijd te investeren in een goed verhaal. Ook jongere lezers.

Een andere gewoonte waar niet over nagedacht wordt is de limiet van 44 pagina's. Dat heeft druktechnisch vast ooit een goeie reden gehad, maar verder is er geen enkele argument om die beperking aan te houden. Waarom zou je in de 21^e eeuw niet kunnen uitbreken uit de beperkingen waar men vijftig jaar geleden om praktische redenen aan vast zat?

De strip van vandaag is nog teveel een goed gedrukte versie van de strip die gisteren werkte. Het is hoog tijd om die vorm van gisteren los te laten en na te denken over de strip van morgen, voor het te laat is.

5. Hé, uitgevers: maak van uw lezers ambassadeurs!

Waar we in Vlaanderen het hardst de bal laten vallen is duidelijk de lezer. We kennen 'm niet, en zien 'm enkel als koper. Een striplezer kan echter nog iets veel krachtiger worden: het is een potentiële ambassadeur voor uw merk. En daar maken we in Vlaanderen *geen* gebruik van.

Strips hebben de eigenschap dat je je als lezer ermee kan identificeren. Marvel, Dark Horse, DC Comics, ... hebben dat goed begrepen. Door merchandising (speelgoed, kledij, noem maar op) geven ze de lezer de kans zich te 'binden' aan hun favoriete personages. Veel mensen denken dat merchandising draait om geld kloppen uit de zakken van de lezer, maar zien dat verkeerd.

Strips maken deel uit van de manier waarop lezers *zichzelf* zien. Het *fan-zijn* van 'Deadpool' of 'The Avengers' maakt deel uit van wie iemand is, en dus wil men dat graag uiten aan de buitenwereld. Aan vrienden en familie en collega's en burens en toevallige voorbijgangers. Als uitgeverij klopt je op dat moment geen geld uit de zakken van die mensen, je biedt hen een kans een *deel* uit te maken van het verhaal van de stripheld. En dat willen héél wat lezers maar al te graag.

Ook de Vlaamse lezer wil laten zien dat hij fan is van pakweg 'Kiekeboe', maar kan dit nauwelijks. Het is me een volstrekt raadsel waarom er geen Suske en Wiske-Funko bestaan. Waar zijn de Amoras-games? Laat ons niet doen alsof onze uitgeverijen niet kapitaalkrachtig genoeg zijn om van hun intellectuele properties deftige games te maken. Videogames bouwen kost geen stukken van mensen meer, er bestaat zoiets als tax shelter voor videogames én Vlaanderen is een topregio op het vlak van de ontwikkeling van games. Een t-shirt drukken is echt niet zo duur als je denkt. Van Fanny merchandising alleen al had iemand miljonair kunnen zijn.

Het is een gemiste kans. Niet alleen economisch: merchandising brengt een aardige duit in het bakje, maar vooral voor de rol van de lezer als ambassadeur. Elke lezer die besluit om zich te identificeren met een Vlaamse stripreeks overtuigt anderen tot lezen. Loop over straat en kijk rond. Je ziet T-shirts, maar het zijn stuk voor stuk wandelende reclameborden voor Marvel. Mensen willen uitpakken met wie ze zijn, en waar ze van houden. Geef hen die kans!

5. Aan het beleid: integreer strips in het cultuurlandschap

Laat ons een kat een kat noemen: strips worden stiefmoederlijk behandeld in de culturele wereld en door het beleid. Nét geen literatuur, ook net géén beeldende kunst. In het beste geval mogen een paar graphic novelisten die doorgebroken zijn in het buitenland wel eens opdraven in een prijsuitreiking maar meestal worden stripmakers behandeld als stoffige ambachtslui die losgebroken zijn uit Bokrijk.

Als ik één tip mag geven aan het beleid: hou op met strips weg te moffelen in een hokjes waar ze niet thuis horen. Wees trots op onze strips als deel van ons cultureel landschap. We hebben een stripcultuur die nergens anders ter wereld voorkomt. Momenteel kan ik niet anders concluderen dan dat het beleid niet trots is maar zich *schaamt* voor onze stripcultuur.

Het mooiste voorbeeld zijn de Ultima's, de Vlaamse cultuurprijzen. Door de Ultima's omschreven als "hét cultuurfeest waar we de héle cultuurwereld samenbrengen en terugblikken op het voorbije jaar". Als dat klopt, dan horen strips niet tot de cultuurwereld. Er zijn prijzen voor zo ongeveer alles, tot iets vaag als 'cultureel ondernemerschap' toe. En voor strips?

Technisch gezien vallen strips onder de Letteren-Ultima, dat weet ik ook wel, maar de persoon die *dat* heeft beslist heeft weinig kennis van het literaire landschap - waar strips stiefmoederlijk behandeld worden. Iedereen weet dat er nooit of te nimmer een Ultima richting een stripmaker komt. De zogenaamde 'high brow'-kunsten zullen het altijd halen, er is altijd wel een romancier of dichter die de prijs meer zal verdienen dan een stripmaker. En dat terwijl er tot 2015 nog een Vlaamse cultuurprijs voor strips was, en we wél erkend werden als een valabel deel van het culturele landschap.

Maar nu vallen we dus uit de boot. Een boot waar zelfs de amateurkunstenaar een eigen prijs heeft. Als de Ultima's hét grote feest is dat de héle cultuurwereld samenbrengt dan is de stripwereld de bard uit Asterix die vastgebonden aan een boom mag toekijken, maar niet deelnemen.

Van Negende Kunst naar Genegeerde Kunst.

6. Aan de striphandelaar: wees curator

De eindeloze diarree aan nieuwe strips is iets wat vast ook u, als handelaar, enorm frustrereert. Een kat vindt er zijn jongen niet meer in. Vooral omdat het alsmaar moeilijker wordt om kwaliteit een kans te geven in die ellendige stroom van strips.

Want laat ons eerlijk zijn: het is niet allemaal kwalitatief de moeite. De tijd dat het duur was om een strip te drukken ligt achter ons en dus wordt zo ongeveer alles wat ergens ter wereld gemaakt wordt ook in het Nederlands gedumpt in de stripwinkel. En de stripwinkel zit er mee.

De nieuwe taak in de 21^e eeuw voor de stripwinkel bestaat er volgens mij dan ook niet meer in om winkelier te zijn, maar *curator*. Onderscheid jezelf van andere stripwinkels door de keuzes die je maakt en de boeken die je beslist te pushen. Het is iets wat in de literaire wereld al gebeurt: de betere boekhandel biedt enkel een selectie aan van wat er is, en helpt de lezer dus een weg vinden in het enorme literaire landschap. Dat moet de striphandelaar ook lukken.

Er is niemand die de stripwereld zo goed kent als iemand die al jaren strips verkoopt. Uw stem telt, u beslist mee wat goed is en wat het verdient gelezen te worden.

7. Aan de stripbeurzen

Zolang de doorsnee stripbeurs grotendeels bestaat uit bananendozen vol oud papier ga je doorsnee mensen niet aan het lezen krijgen. Vergelijk strips met hedendaags design. Als je hedendaagse vormgevers aan de man wil brengen ga je toch ook uw potentiële koper niet uitnodigen op een stoffige brocantemarkt?

Met stripbeurzen is het net hetzelfde. Een groot deel van de beurzen zijn oudpapiermarkten. En natuurlijk is daar een publiek voor, anders zouden ze niet overleven.

Maar tegelijk sleurt de hele sector de reputatie mee dat strips oud en stoffig zouden zijn. De gemiddelde stripbeurs trekt geen nieuwe mensen aan, het stoot zelfs potentieel geïnteresseerden af.

Stripbeurzen draaien teveel rond de strip van het verleden, maar biedt geen meerwaarde aan de stripwereld van het heden of van de toekomst. Het is een manier geworden om nog wat geld te verdienen op het verleden, zolang dat nog kan. Want uiteindelijk dunt ook het publiek voor de klassieke stripbeurs uit.

Waarom zijn stripbeurzen geen *belevenissen*? We zien dat nu al, ook in Vlaanderen, ontstaan rond de comic-conventies. Geloof het of niet, maar één Amerikaanse comic-beurs/Manga-beurs (FACTS) trekt in dit land meer volk dan ALLE andere stripbeurzen samen. Dat besef zou er moeten voor zorgen dat je bijstuurt.

Conventies zijn in se niet zo erg anders dan een stripbeurs. Er is de beursvloer waar handelaars hun waar aan de man brengen. Er staan occasioneel zelfs bananendozenhandelaars, dus dat publiek blijft gewoon welkom. Alleen valt er zoveel meer te beleven dat de nieuwsgierigen over de streep gehaald worden; er zijn Q&A-panels, er zijn prijzen voor wie verkleed komt als zijn lievelingspersonages (iets wat gretig gedaan wordt), er zijn games, er zijn fanclubs aanwezig, er zijn decors nagebouwd waar de instagramgeneratie zijn gram kan halen, er is speeddating, enz.

In een conventie word je als het ware in het fandom gezogen, je raakt verknocht aan de magische wereld der verhalen. Dat mis ik op Vlaamse stripbeurzen. Er worden geen verhalen verkocht, geen dromen of verlangens maar oud papier.

Zolang stripbeurzen geen evenementen worden waar iedereen naartoe wil komen zullen ze veilige havens zijn voor eenzame, oudere mannen die oud papier stockeren. Laat het een teken aan de wand zijn: eens vrouwen en kinderen ook op stripbeurzen frequenteren, dan zijn we weer goed bezig. Het wordt hoog tijd dat ook deze sector out of the box gaat denken. *The bananabox.*

PETER MOERENHOUT

De Toekomst van de strip

“Waar moet het heen met de stripwereld?” Op gezette tijden loeit deze vraag (soms zelfs als wanhoopskreet) doorheen de wandelgangen van de sector. Naarstig smeden allen die iets met strip te maken hebben aan plannen om het medium vooruit te helpen en te redden van de ondergang. Iedereen is het er over eens: er *moet* iets gedaan worden! Liefst gisteren nog! Aanbevelingen worden geformuleerd en comités vergaderen driftig over hoe het nu verder moet. Sommige acties halen iets uit, andere verpieteren wegens te weinig animo. Op diverse momenten, op steeds andere plaatsen weerklinkt doorheen de geschiedenis van de strip telkens opnieuw dezelfde noodkreet. Het warm water wordt vervolgens weer opnieuw uitgevonden. De stripwereld als een soort van perpetuum mobile die continu op de rand van een afgrond lijkt te balanceren. Er is echter één constante: de strip blijft als medium overleven.

Dat wil uiteraard niet zeggen dat we bij de pakken moeten blijven zitten...

CONTEXT, CONTRAST EN CONTINUÏTEIT

Je geld of geen leven

Wat ik met bovenstaande inleiding wil zeggen is dat er overal en altijd wel iemand is voor wie de toestand kritiek is. Zelfs in de jaren zeventig en tachtig, een tijd van overvloed met bladen als *Kuiffe* en *Robbedoes*, liepen er mensen te toeteren dat de stripwereld aan de rand van een torenhoge klif stond en dat we daar hals over kop zouden intuïmelen als er niet dringend, nu meteen, actie werd ondernomen. Het is echter belangrijk om te weten dat die verzuchtingen, begrijpelijkerwijs, bijna altijd gestoeld zijn op persoonlijke situaties.

Als je de door de sector zelf aangehaalde problemen onder de loep neemt dan vallen die

meestal terug te leiden tot één aspect: strips brengen te weinig geld op. Er moeten meer lezers komen, meer en betere verdeelpunten zodat er meer verkocht kan worden, meer subsidies, aandacht en prijzen. Vreemd genoeg wordt niet zo vaak ingezoomd op de kwaliteit van de strip zelf.

De zogenaamde gouden tijden van de Franco-Belgische strip worden niet zo genoemd omdat toen de beste strips ooit werden gepubliceerd (alhoewel er uiteraard heel wat klassiekers uit die tijd stammen), maar omdat er toen meer geld verdiend kon worden met strips. En dus nu niet meer. Als je er door zo'n bril naar kijkt zit de stripwereld natuurlijk in het slop.

Ik durf echter te stellen, en ik verbreed mijn blik nu even om de hele wereld te omvatten, dat er nog nooit zoveel kwalitatief hoogstaande strips, in elk denkbaar genre en over elk denkbaar onderwerp, worden gepubliceerd als nu. Is dat dan ook geen teken van een gouden tijd? Misschien zelfs nog meer?

Een stripmaker, uitgever of winkelier die zijn inkomsten ziet slinken vindt dat uiteraard rampzalig, maar dit artikel gaat over het medium zelf. Om dat juist te analyseren moeten we zoveel mogelijk afstand nemen, zoveel mogelijk ego uitschakelen. De strip is mijn favoriete medium en als ik een toverstafje had dan zou ik ervoor zorgen dat iedereen die in de sector werkt zich een villa kon veroorloven. We moeten de stripsector echter leren zien als een organisme dat evolueert en verandert, maar dat altijd zal blijven overleven. De vele veranderingen waaraan de sector onderhevig is kunnen op microvlak pijn doen en ons leven zuur maken, maar op macroniveau zijn het transformaties die we noch als goed, noch als slecht kunnen bestempelen.

Een oude man ziet in kinderen die geen encyclopedische kennis meer hebben omdat ze alles op het internet kunnen opzoeken een slechte evolutie. Over vijftig jaar spreekt men daar niet meer over omdat het dan de norm zal zijn om amper iets "uit het hoofd" te kennen. Maar de kennis zal er nog steeds zijn, beschikbaar voor iedereen.

In het kader daarvan moeten we ook de realiteit onder ogen durven zien: er zijn minder potentiële striplezers nu. Andere media, zoals videogames, smartphones en streamingdiensten hebben publiek afgesnoept. Hoewel we nog nooit zoveel geld op overschot hadden voor ontspanning waren er ook nog nooit zoveel verschillende dingen waaraan we dat konden uitgeven.

Dat is niet goed of slecht, dat is gewoon hoe het is. Daarover klagen heeft geen zin. Wat wél zin heeft is die nieuwe realiteit te omhelzen, zonder er een oordeel over te vellen, en binnen die nieuwe krijtlijnen te proberen om het stripmedium te integreren en te doen opfleuren in de wereld van vandaag.

In dit artikel zal ik proberen, met zoveel mogelijk nuchterheid en afstand, voor alle spelers op de stripmarkt, enkele ideeën te formuleren om dat te bewerkstelligen.

Ik zie vandaag de dag twee grote uitdagingen die voor ons liggen en zal me voor deze tekst vooral daarop concentreren. Voor elk van die uitdagingen probeer ik te formuleren wat elk radertje in de stripmachine daar kan aan bijdragen: van stripmakers tot uitgevers, van winkeliers tot de stripjournalistiek.

De kringloop

Wat mensen die het vooral problematisch vinden dat er niet meer geld te verdienen valt met strips vaak vergeten, is dat alles met elkaar verbonden is. Men staart zich blind op verkoopcijfers, lezersaandeel en inkomsten maar verliest het product zelf uit het oog. Ik ben ervan overtuigd dat alles aan elkaar vasthangt en in elkaar grijpt. Men moet niet de markt met een scheef oog bekijken of de overheid of andere media. Men moet niet klagen dat "de jeugd"

geen strips meer leest. Men moet eerst in eigen boezem kijken en beginnen bij het begin, bij de strip zelf. Die moet van een zo hoog mogelijke kwaliteit zijn. Hoe hoger de kwaliteit, hoe meer mensen hun weg zullen vinden naar het medium, hoe professioneler de uitgevers kunnen gaan werken, hoe meer aandacht er komt in de pers en van eventuele subsidie genererende organen, hoe meer verkoop, hoe hoger het inkomen van de betrokkenen, hoe meer geld die kunnen verdienen en hoe meer aandacht ze kunnen besteden aan de kwaliteit.

Het is waar: er verschijnen heel wat kwalitatieve strips in het Nederlandse taalgebied. We hebben enkele kleppers, wat mij betreft op wereldvlak, in de niche van de auteursstrip enkele uitgevers spitsen zich toe op het vertalen van succesreeksen uit het buitenland. Maar het kan altijd beter. Een belangrijke factor daarin is professionaliteit. Maar daarover later meer.

Eens de beoogde algemene kwaliteit daar is moet de buitenwereld, de non-striplezer, daar nog van overtuigd worden, dus het tweede grote probleem is zichtbaarheid. Hoe krijgen we dat kwaliteitsproduct onder de ogen van het potentiële publiek?

KWALITEIT – OP NAAR DE BOVENSTE PLANK

Stel je voor: je wil iemand overtuigen om striplezer te worden. Uit het totaalaanbod van wat op één jaar tijd wordt gepubliceerd in het Nederlands taalgebied (dat zweeft momenteel rond de 1.500 strips) worden voor die persoon lotto-gewijs tien strips uitgeloot die hij of zij moet lezen. De kans is groot dat die persoon niet overtuigd zal zijn, zelfs al spitst je je toe op genres waarvan je weet dat die lezer verzot op is.

De reden? Nooit tevoren werden zoveel goede strips van hoog per jaar uitgegeven, , maar ook nooit tevoren zat er zoveel broel tussen. En zoals bij de meeste dingen in het leven is het de broel die overheerst. *De coloribus et de gustibus* natuurlijk, maar toch zijn er enkele objectieve parameters die in acht genomen kunnen worden.

Schieten met hagel

Tegenwoordig wordt de markt zodanig overspoeld met nieuwe strips en stripreeksen dat die meer dan verzadigd is. Veertig jaar geleden werden sowieso al minder strips gemaakt en diegenen die de drukpersen haalden waren van grotere kwaliteit. Er werden dan wel heel wat minder strips gemaakt, gedrukt en verkocht, de algehele kwaliteit was beter.

Tegenwoordig is kwaliteit niet langer meer de enige factor die bepaalt of een bepaald boek wordt uitgegeven. Zijn Vikingstrips in de mode of scoort een strip met woke inslag hoge punten, dan volgt al snel een stroom aan doorslagjes van minder hoge kwaliteit in hetzelfde genre.

Dat zorgt eventjes voor goede verkoopcijfers maar die zakken al snel als een slecht gelukte soufflé in elkaar. Geen probleem, want nu zijn het zombiestrips die aanslaan.

Een andere tentakel van dit commerciële monster zijn de spin-offs. We kennen uiteraard de spin-off strips van strips zoals 'Amoras' of de 'Jommeke'-hommage albums, maar niet alleen stripreeksen krijgen spin-offs. In de naam van het grote geld worden ook spin-offs van video games en televisiereeksen op de markt gegooid. Als die goed uitgevoerd worden en verzorgd zijn dan is er uiteraard geen enkel probleem, maar al te vaak laat de kwaliteit toch te wensen over.

In plaats van maandelijks vijf extreem goede strips uit te geven en die alle aandacht, promotie en steun te verlenen in hun fonds, geven sommige uitgevers liever ook nog twintig middelmatige strips uit. Er moest maar eens een onverwachte hit tussen zitten. Het is alsof ze met hagel schieten: er zal wel eentje raak zijn.

Of ze gaan ervan uit dat de 1.000 fanatieke stripliefhebbers elke strip kopen. Op die manier hebben ze van elk van die 20 middelmatige strips toch maar 1.000 exemplaren verkocht. Dat is vandaag mooi verdiend, maar het verziekt de markt. Op deze manier trek je geen nieuwe lezers aan.

Deze uitgeeftactiek heeft veel kwalijke gevolgen. Eerst en vooral worden de inspanningen van de uitgever om een strip onder de aandacht van het potentiële leespubliek te brengen heel dun uitgesmeerd. Als er al budget is voor promotie dan moet die koek verdeeld worden over vijftwintig strips. Spijtig genoeg zijn de tijden van budgetten voor reclame voor veel uitgevers verleden tijd. In dat geval proberen de uitgeverijen toch nog wat aandacht te genereren via gratis kanalen: sociale media, hun eigen website, het versturen van recensie-exemplaren, ... Het spreekt voor zich dat als die aandacht over vijftwintig strips verdeeld moet worden er minder inspanningen per boek geleverd kunnen worden.

Een ander gevolg van deze parktijkken is dat de algemene kwaliteit van strips daardoor daalt. De stripwereld én de lezers zijn meer gediend met één excellente vikingstrip per maand dan met één excellente en negen minderwaardige. Als een potentiële lezer, na het zien van de tv-reeks met de Vikings du jour, besluit om eens een vikingstrip te proberen, heeft die 90% kans dat hij een zak gebakken lucht in handen krijgt en beslist dat strips toch niet voor hem of haar zijn.

Een ander gevolg van deze aanpak is dat er veel minder te verdienen valt voor auteurs. Om het heel simpel te stellen: neem nu dat er 1.500 strips per jaar uitkomen, die voor 1.500 auteurs die elk een jaar aan die strip gewerkt heeft, 2.000 euro opbrengen. Daar kan niemand van leven. Het is leuk dat al die mensen hun boek kunnen publiceren, maar zou het niet beter zijn dat er maar 300 extreem goede strips uitkomen en dat die voor de auteurs 10.000 euro opbrengen op jaarbasis?

De angel is uiteraard dat van die 300 strips dan evenveel exemplaren verkocht moeten worden als van die 1.500 samen. Dat vergt een heel andere manier van denken. Een ware omslag, die wellicht eerst heel veel pijn zal doen.

Ik denk natuurlijk ook vanuit een ideale wereld en mijn voorbeeld gaat uit van vijf keer minder strips per jaar. Maar misschien moeten bepaalde uitgevers toch eens nadenken over wat ze juist uitgeven en waarom. En of die productie niet een beetje omlaag kan zonder verlies van inkomsten.

Uitgeverijen zouden hun inspanningen gericht en geconcentreerder kunnen leveren en voor de auteurs zou dit een wereld van verschil betekenen. Plots kunnen zij iets beter leven van hun stiel en kunnen ze zich meer concentreren op wat echt belangrijk is in plaats van subsidiedossiers te schrijven, halftijds in een tankstation te werken of een cover te maken voor het parochieblad om toch maar genoeg geld in het laadje te hebben om brood op de plank te hebben.

De kip of het ei? De tekeningen of het verhaal?

Wat ik in het vorige hoofdstukje omschreef zijn praktijken die vooral gangbaar zijn in de wereld van de populaire strip: de spannende strips in genres als science fiction, western, actie en avontuur. Dat wil echter niet zeggen dat de graphic novels geen boter op het hoofd hebben. Ook in dat segment van de markt worden soms boeken uitgegeven die kwalitatief te wensen over laten. Eén van de kwaaddoeners daar is het drogbeeld van de geniale en solitaire auteur.

In tegenstelling tot in de Angelsaksische wereld en in de spannende strip leven auteurs van graphic novels vaak onder de misvatting dat een strip gemaakt moet worden door één auteur met één briljante visie. Immers: hoe meer inbreng van verschillende mensen, hoe meer de spoeling verdund wordt. Laat een paard ontwerpen door een comité en je krijgt een dromedaris. Dat idee.

Een verhaal bedenken en vormgeven en een verhaal prachtig kunnen uittekenen zijn echter twee totaal verschillende dingen. Het kan zijn dat een auteur goed is in beiden, er zijn voorbeelden genoeg: Franquin, Chris Ware, Riad Sattouf, maar er zijn ook andere exemplen. Alan Moore is bijvoorbeeld niet eens zo'n slecht tekenaar, maar hij weet waar zijn talent ligt. Moebius was een fantastisch tekenaar en kon ook wel wat vertellen, maar hij heeft toch zeer veel met scenaristen samengewerkt.

Iemand die een genie is in beide disciplines van het stripmaken is zoals een Nobelprijswinnaar literatuur die ook nog eens een Olympische medaille 100 meter horden wint.

Veel graphic novel auteurs zien dit, vaak uit begrijpelijke jeugdige overmoed, niet in. Het gevolg van deze instelling is dat er heel wat graphic novels in de winkels liggen met fantastische tekeningen. Beelden die van de pagina springen, meesterlijk gecomponeerd en ingekleurd. Maar eens de lezer daarop uitgekeken raakt en echt aandacht besteedt aan het verhaal begint op te vallen dat dat toch heel wat minder goed is. Misschien zit de plot vol gaten of hangt die aan elkaar van ongeloofwaardigheden, of anders zijn de dialogen zo stijf als de gemiddelde minister van onderwijs of, nog erger en al heel wat meer meegemaakt dan je zou denken: het boek staat vol fouten.

Eén van de wortels van dit probleem is dat publiek én uitgevers zich vaak laten verblinden door mooie tekeningen. Om mijn punt nog duidelijker te maken: een extreem goed tekenaar kan weggelaten met een middelmatig verhaal, een goed scenarist die niet kan tekenen komt gewoonweg niet aan de bak.

Strips zijn een visueel medium en er valt bijgevolg veel te zeggen voor het belang van de tekeningen. Een deel van het graphic novel publiek is ook zo ingesteld dat het al blij is als een boek er goed uitziet. De aankoop van een strip wordt meestal gedaan op basis van de tekeningen. Je kan een boek nu eenmaal niet staan uitlezen in de winkel. Maar als de lezer op het einde van het boek op zijn of haar honger blijft zitten aangaande het verhaal dan zal die misschien minder geneigd zijn om de volgende worp van die auteur ook aan te schaffen.

Ik stamp nu wellicht tegen enkele zere schenen, maar stelt u zich eens voor dat in elke graphic novel die u al gelezen heeft het verhaal even goed zou zijn als de tekeningen? Er zouden heel wat meer échte meesterwerken in uw kast staan, toch?

Het is begrijpelijk dat tekenaars en tekenaressen wantrouwig staan tegenover scenaristen. Sommigen onder hen zijn ervan overtuigd dat ze zelf geen creatieve vrijheid meer zullen

hebben als ze moeten samenwerken met een scenarist of scenariste. Dat is echter een té enge visie. Er bestaan immers honderden manieren van samenwerken. Een tekenaar met een origineel idee kan, met behoud van alle vetorechten, een scenarist onder de arm nemen om die visie mee vorm te geven. De scenarist hoeft niet de genesis van een verhaal te zijn. Je kan als tekenaar of tekenares pakweg 80% van het verhaal bedenken en alle dialogen schrijven, maar voor net dat tikkeltje meer gaan samenwerken met iemand die tekstueel meer talent heeft of meer kaas gegeten heeft van karakterontwikkeling en spanningsbogen. Of misschien laat je simpelweg je dialogen eens nalezen door iemand met veel taalgevoel.

Ook de uitgevers hebben hierin een grote verantwoordelijkheid. Gelukkig zijn er steeds meer uitgevers die er het nut van inzien om een auteur tijdens de creatie van zijn of haar werk te begeleiden. Er is echter nog veel meer dat de uitgever kan doen...

De vertaalknobbel en redactiehobbel

Er lopen veel slechte vertalers rond in stripland. Punt.

Of misschien moet ik het anders omschrijven: uitgevers betalen niet graag voor een goede vertaling. Ik wil niemand met de vinger wijzen of een ander zijn rekening maken. Wellicht hebben die uitgevers gewoonweg de fondsen niet omdat het financiële bankroet hen aan de lippen staat, maar het is wel een feit dat een uitgever die goed betaalt voor een vertaling even zeldzaam is als een intelligente vaccinatieweigeraar.

Dat maakt dat vertalers bij dat soort uitgevers uiteenvallen in grofweg twee categorieën. De eerste categorie omvat de 'hobbyvertalers' die het vertalen doen als bijberoep om een extra zakcentje te verdienen en het niet zo erg vinden om daar peanuts voor betaald te worden. Die mensen doen hun best, begrijp me niet verkeerd, maar sommigen onder hen hebben evenveel taalgevoel voor het Nederlands als een doofstomme en blinde Waal.

De tweede categorie zijn mensen die wel over de vereiste talenten beschikken maar die voor het weinige geld dat ze betaald worden hun tekst niet oneindig kunnen bijschaven en herlezen. Ze moeten immers leven van hun vertaalwerk en als ze weinig betaald worden moeten ze meer opdrachten aannemen. Dat maakt dat er soms foutjes doorglippen.

Vertalingen worden meestal door iemand anders geletterd, die moet vaak de tekst een beetje veranderen om in de tekstballonen te doen passen. Ook daar kunnen fouten in de tekst sluipen.

Om goed te zijn zou het eindproduct gelezen moeten worden door iemand die onderlegd is in de doeltaal. Zelfs de beste vertaler kan immers een blinde vlek hebben of laat al eens een steekje vallen. Spijtig genoeg doen veel uitgevers weinig of geen eindredactie. Ook dat kost immers tijd of geld. In sommige gevallen wordt redactie of vertaling gedaan door de uitgever zelf, of die daar nu bedreven in is of niet.

Het resultaat zijn strips waar kemels van fouten instaan of met de personages die praten alsof ze allemaal een emmers stijfjel leeggedronken hebben.

Een ander euvel is soms de grafische verzorging, waar ook vaak op beknibbeld wordt. Bijvoorbeeld een mooie handletter van de originele auteur die wordt vervangen door een afgrijselijke computerletter. Laatst las ik een strip waarin men de Nederlandstalige tekst, alsof het een etiket was, over de Franse tekst had geplakt maar niet eens de moeite had gedaan om

de kleur van dat etiket aan te passen aan de kleur van de pagina, met lelijke, anderskleurige vlakken op de pagina als resultaat.

Niet elke lezer hecht veel belang aan taal of aan een correcte spelling. (Er zouden er misschien meer zijn als er meer belang aan werd gehecht in strips, maar dat is een andere discussie.) Maar ze zijn er wel, en wees maar zeker dat die lezers bepaalde strips en uitgevers mijden. Ikzelf heb lang gelden al besloten om van sommige uitgevers geen boeken meer te kopen. Het is immers godgeklaagd om 40 euro te betalen voor een mooie hardcover waarvan tekst of grafische verzorging verminkt werd door een tekort aan aandacht voor detail.

Bovendien, en dit is nog belangrijker: dat soort zaken komen simpelweg onprofessioneel over.

De stripwereld wil serieus genomen worden. "We zijn een literair genre, Meneer en Mevrouw!" We willen meer aandacht in de pers en meer subsidies en prijzen en zo! Ook de spannende strip verdient dat soort aandacht! Wel, dan moeten we ons ook zo gedragen en maken dat de strips die we publiceren aan zekere standaards voldoen. Een roman vol fouten en kromme zinnen in een afgrijselijk lettertype zal ook niet de Libris literatuurprijs winnen.

ONDER DE AANDACHT

Alles hierboven afgevinkt en aangevuld met nog tal van andere goede ideeën om ons product naar een hoger niveau te tillen? Excellent! Nu moeten we het nog op een volwassen en eigentijdse manier onder de ogen van een welwillend publiek zien te krijgen.

In mijn ervaring lopen er nog steeds zeer veel potentiële striplezers rond op deze aardbol. Vaak zijn het mensen die wel heel ontvankelijk zijn voor andere media: ze gaan actief op zoek naar de beste televisiereeksen en films of lezen nog boeken. Het zijn mensen die van een goed gecomponeerd verhaal houden, maar nog niet ooit overwogen hebben dat een strip hen dat ook kan bieden. Kortom: zij zijn onwetend.

Ik had veel van dat soort mensen in mijn vriendenkring. Sommigen waren grote sceptici, maar ik ben er wel in geslaagd, door voor hen de juiste selectie te maken, ervoor te zorgen dat ze strips gelezen hebben, ervan genoten hebben én nu nog steeds strips lezen.

En dat is iets wat de stripsector ook zou kunnen doen.

Aandacht en community

Zoals ik al aanhaalde is het voor veel uitgevers (en al zeker voor auteurs) financieel onmogelijk om aan betaalde promotie te doen. Er zijn echter tal van vormen van promotie die geen geld kosten. De sociale media en websites worden daarvan het meeste gebruikt, maar ook daar is de mot erin geslopen.

Er zijn uitgevers en auteurs die websites hebben waarop de laatste post gewag maakt van "Deze maand te verschijnen strips!" Bij nadere controle blijkt die mededeling een half jaar oud. Een eerste vereiste is dus het regelmatig updaten van je kanalen.

Een ander euvel is dat er niet echt ten volle gebruik gemaakt wordt van deze gratis manieren om publicaties onder de aandacht te brengen. Er wordt af en toe weleens iets gepost op Facebook en Instagram of men tweet al eens een link, maar er zijn meer mogelijkheden dan dat.

Als we naar het buitenland kijken zien we succesvolle uitgeverijen en auteurs die heel wat meer in hun mars hebben. Nieuwsbrieven met kijkjes achter de schermen, Q & A's met de auteurs, een forum waar gezellig geklessebest kan worden over deze of gene nieuwe uitgave, et cetera... Er wordt een groepsgevoel gecreëerd, een community. Mensen hebben het gevoel dat ze de auteurs kennen en zijn veel meer geneigd om hun nieuwe boeken blind aan te schaffen.

Ik weet ook dat er bij dat soort bedrijven mensen achter de schermen betaald worden om dat soort dingen op te zetten. Ik heb dan ook mijn utopische hoed opgezet toen ik aan dit artikel begon te schrijven. Maar heden ten dage kan men makkelijk zelf, op een namiddag tijd, een trailer in elkaar knutselen voor een nieuw boek, met daarin wat quotes van de auteurs en een resem wervende beelden. Hoeveel tijd kost het nu echt om een maandelijkse nieuwsbrief op te stellen?

Rock Stripfestival

Stripfestivals zijn enorm geëvolueerd de laatste jaren. Van de stoffige bananendozenbijeenkomen naar happenings waar al eens iets gebeurt. We waren goed bezig in Vlaanderen, met af en toe eens een festival waar een puik expo te bezichtigen viel, of een film in première ging waar ook niet-striplezers interesse in toonden. Spijtig genoeg, en dat komt niet alleen door COVID, lijken dat soort grote happenings helemaal uitgestorven te zijn. Nederland, met *Crosscomics* in Rotterdam en de *Stripdagen* in Haarlem, lijkt die fakkel overgenomen te hebben.

Als er ooit nog zo 'n festival de kop opsteekt in België dan raad ik aan dat die nog verder gaan in het crossmediale aspect: populaire muziekgroepen waar live bij getekend wordt, stand-upcomedians die komen vertellen over hun favoriete strip, deel voor mijn part gratis Nero-wafels uit...

Ook de kleinere stripbeurzen kunnen zo'n insteek nastreven. Het hoeft niet per sé veel te kosten. Organiseer een workshop voor kinderen, laat een gratis poppenkastvoorstelling doorgaan: n' importe!

Zorg ervoor dat niet-striplezers die het informatieblad van de stad waar de beurs plaatsvindt openslaan denken: "Hmmm, misschien is dat nog eens tof om van 't weekend naartoe te gaan."

Winkels

Ook winkeliers kunnen bijdragen aan de verspreiding van de liefde voor de strip. Er zijn winkels waar je binnenkomt en waar de stock op zeer onoverzichtelijke manier gepresenteerd wordt, waar de eigenaar met een zuur gezicht naar iets op zijn laptop zit te kijken en geen aandacht besteedt aan de zichtbaar zoekende klanten. Iemand van wie het lijkt dat hij evengoed tweedehands kousen zou kunnen verkopen en eigenlijk zelfs liever in een hol onder de grond zou gaan zitten, ver weg van alles wat nog maar naar een klant ruikt.

Voor de duidelijkheid: zo moet het niet.

Gelukkig zijn er ook de absolute tegenpolen van wat ik hierboven, toegegeven: met een boutade, heb beschreven. Sommige stripwinkels organiseren evenementen die ook stripeken

zouden kunnen interesseren, je kan er een koffie drinken en ze verkopen bijvoorbeeld ook replica's van de toverstaf van Harry Potter.

Iemand die binnenkomt voor een cadeautje voor een neefje of een nichtje wordt met raad en daad bijgestaan en loopt misschien zelfs naar buiten met een graphic novel over biologisch tuinieren, één van zijn of haar dada's, onder de arm.

Het zijn dat soort winkels die nieuwe striplezers creëren én die daarmee hun eigen sector in stand houden.

Recensenten

Recensies zijn één van de belangrijkste manieren om potentiële lezers op de hoogte te brengen van nieuwe strips en toch wordt ook op dat vlak gekwakkeld.

In België is er geen enkele striprecensent die kan leven van het schrijven van recensies alleen. Degene die er een substantieel stuk van hun inkomen mee binnenrijven zijn op de vingers van de hand van een onhandig schrijnwerker te tellen. Veel striprecensenten bespreken strips uit liefde voor het medium. Hun grootste beloning zijn die paar strips die ze gratis krijgen.

Op zich geen probleem, maar hier en daar wringt er toch een schoentje. De liefde voor het medium of de angst om geen strips meer te ontvangen van deze of gene uitgever verleiden sommige recensenten tot oneerlijke, of toch minstens onvolledige, recensies. Er wordt heel wat onder de mat geveegd. Ofwel laat men slechte strips volledig links liggen, ofwel zwijgt men over de mindere aspecten ervan. Die recensenten, en ook de uitgevers en winkeliers, denken dat ze het medium vooruit helpen op die manier. Op korte termijn en voor die ene bepaalde strip kan dat misschien wel waar zijn, maar in het grotere plaatje zorgt deze aanpak ervoor dat uitgevers niet worden aangesproken op bijvoorbeeld de eerder aangehaalde slechte vertalingen, het ontbreken van eindredactie of een slordige grafische verzorging.

Op lange termijn bereiken deze recensenten net het omgekeerde van wat ze willen bewerkstelligen. Ze schoffelen het medium eronder. Als de recensent zijn taak serieus neemt en de auteurs en uitgeverijen aan een bepaalde standaard van kwaliteit houdt dan kan het niet anders of de algemene kwaliteit van de Nederlandstalige strip gaat naar omhoog. Een medium is pas volwassen en professioneel als de uitdragers ervan dat ook zijn.

Tussen haakjes: de houding van die recensenten is niet eens zo onbegrijpelijk. In mijn carrière heb ik het al meegemaakt dat een redactie een kwade e-mail kreeg omdat een uitgever niet akkoord ging met een recensie. Een ander voorbeeld: er was een tijd waarin ik elke week een uitgebreide recensie van ongeveer één A4 lang publiceerde op mijn blog. Die recensies waren, al zeg ik het zelf, diepgravend en boden een zo compleet mogelijke analyse van het gelezen boek. Ik heb ooit een mail gekregen van een uitgever die me vroeg of ik geen kortere recensies kon schrijven en op die manier meer strips kon bespreken.

Nieuwe media

De digitale strip. Een concept dat, op zijn zachtst gezegd, nog niet is ingeburgerd in het Nederlandse taalgebied. En toch zal die deel gaan uitmaken van de toekomst.

“Er zijn amper mensen die digitale strips lezen”. Dat is ongeveer het meest gehoorde argument van mensen uit de stripsector om zich er niet mee bezig te moeten houden. De

grootste reden waarom weinig mensen digitaal lezen is dat de Nederlandstalige uitgeverijen geen aantrekkelijk format aanbieden.

Het grootste platform voor digitale strips, Izneo, verkoopt digitale strips aan een prijs die praktisch niet lager ligt dan wat je voor een fysiek exemplaar betaalt in de stripwinkel. Als je daar even bij stilstaat is dat gekkenwerk. De uitgever moet immers geen drukker, verspreiding en stripwinkelier betalen. In de praktijk maken die drie tot 80% van de kostprijs van een strip uit. De uitgever kan de prijs van het digitale exemplaar dus met gemak wat verlagen en nog steeds veel winst maken. Wellicht zijn het de lage verkoopcijfers die hen tegenhouden? Ha Ha.

De meest succesvolle digitale winkels, zoals die van Marvel Comics en Comixology bieden strips aan die vaak driemaal goedkoper zijn dan wat je ervoor in de winkel betaalt. Toegegeven: dat zijn meestal de strips die in promotie staan, maar ze zijn er wel. En ze verkopen als zoete broodjes.

Wat nog veel belangrijker is, is dat dat soort winkels ook exclusieve strips aanbiedt die niet te koop zijn op papier en dus veel meer kopers lokken én dat ze een abonnementsformule à la Netflix aanbieden: zoveel lezen als je wil voor een vast maandelijks bedrag.

Ook stripmakers kunnen hierin wat avontuurlijker zijn. De meeste stripmakers dromen van een mooie uitgave van hun verhaal, een hardcover, op lekker ruikend papier, enzovoort. Dat is begrijpelijk, maar besef dat het Nederlandstalige koperspubliek klein is en dat er zoveel strips verschijnen dat het kieskeurig is aangaande wat het juist aanschaft.

Waarom zou je je strip niet (laten) vertalen en aanpassen voor een digitaal platform? Het is wat extra werk maar je kan je strip meteen internationaal lanceren. Ok, de wereldwijde concurrentie is moordend, maar het zou zo maar even een schot in de roos kunnen zijn. Als je kwaliteit maakt bestaat die kans zonder twijfel. Kijk maar naar Coco Ouwerkerk en haar Webtoons hit *Acceptation* (zie *Stripgids* #8, red.)

HANDEN UIT DE MOUWEN

Ik weet dat het makkelijk spreken is, hier vanop de wal. Al deze plannen en tips vergen veel geld en veel tijd, bloed zweet en tranen, inkt, speeksel en andere lichaamssappen om in praktijk om te zetten. En dat geld en die tijd is er nu niet.

Het zal bovendien nog niet voor direct zijn, die koffers vol geld. En die zullen ook niet zomaar uit de lucht komen vallen. Er heerst immers iets in de stripwereld dat ik in het ergste geval luiheid en egoïsme zou kunnen noemen en in het beste geval een instelling waarbij men de kat uit de boom kijkt. Ik zit nu bijna twintig jaar in de stripsector en heb al tientallen goedbedoelde initiatieven kopje onder zien gaan omdat ze worden onthaald op totale desinteresse en een doodse stilte van de sector.

Uitgevers denken dat er geen geld mee te verdienen valt, stripmakers nemen zich voor om te wachten met deelnemen tot duidelijk is dat het iets wordt wat hen “voordeel kan opbrengen”, winkeliers hebben “geen tijd om er zich mee bezig te houden”, stripjournalistiek wil geen “gratis reclame” maken of bericht enkel over “professionele” zaken.

Iedereen blijft op zijn gat zitten toekijken terwijl enkele gemotiveerde jongelingen zich met veel energie en goesting kapotlopen. Wanneer het initiatief roemloos ten onder is gegaan

denken al diegenen die geen poot hebben uitgestoken gezapig: “Zie je wel dat het niets zou worden.”

Iedereen moet voor zichzelf uitmaken wat hij of zij doet of bijdraagt aan de sector, maar ik vind dat hoe langer hoe meer, een verwerpelijke houding. Staan klagen en verwachten dat een ander jou datgene waar je naar verlangt in de schoot werpt.

De aandachtige lezer heeft onthouden dat de sector cyclisch is. Ok, er is geen geld en geen tijd om zich onbetaald extra in te spannen voor de sector. Als je dat niet ziet zitten, stop er dan mee en ga groenten kweken of zo, want die tijd en dat geld, die aandacht van de pers, de overheid en meer lezers, zullen er pas komen als we zelf de handen uit de mouwen steken.

Er zijn gelukkig nog massa's mensen die zich belangeloos, onbetaald en met goede moed inzetten voor het mooiste medium dat ik ken. Bij deze wil ik die, vanuit de grond van mijn hart, bedanken en wil ik de rest van de sector vragen om, als één van hen om hulp vraagt, die hulp ook met de volle goesting te geven.

Baad het niet, dan schaadt het ook niet en de sector kan er enkel maar beter van worden.

TINE ANTHONI

Een Vlaamse Strip met meer impact

Aanbeveling 1: de schouders onder het strippatrimonium

Hoe we het ook draaien of keren, ons land heeft een buitengewoon rijk strippatrimonium dat ons wereldwijd een plaatsje in de hoogste regionen van elke stripranking bezorgt.

Van Frans Masereel en zijn getekende romans vol prachtige houtsnedes, over de krantenstrips van Sleen en Vandersteen die door velen werden uitgeknipt en in een plakboek verzameld tot de familiestrip bij Charel Cambré en de artistieke capriolen van Kamagurka en Herr Seele. Het zijn maar enkele voorbeelden van strips die impact hadden in de tijd waarin ze gepubliceerd werden. Voor toekomstige generaties is het zonder meer boeiend om deze werken toegankelijk te houden om ze te blijven lezen en bestuderen.

Maar wat kunnen en moeten we precies bewaren van deze meer dan 100 jaar stripgeschiedenis? Wat is het striperfgoed, en misschien wel net zo belangrijk, waar is het? Onze stripgeschiedenis boeiend vertellen kan aan de hand van een heleboel dragers. Albums, tijdschriften, kranten, maar ook plakboeken, persknipsels en fotoarchieven vertellen hoe strips door lezers werden geconsumeerd en ervaren. Schetsen, scenario's, documentatie, maar evenzeer computerbestanden, correspondentie en originele platen lichten het creatieproces toe. Gemakshalve laat ik de acties van het middenveld nog buiten beschouwing, die te bewaren zijn in de vorm van tijdschriften, secundaire literatuur en sporen van tentoonstellingen en evenementen.

Om een kat een kat te noemen: dit striperfgoed is vandaag versnipperd over een groot aantal particulieren – auteurs, uitgevers, verzamelaars, erfgenamen – en een kleiner aantal publieke instellingen – stichtingen, (erfgoed-)bibliotheken, musea. Vooral particulieren koesteren hun collectie met een zekere discretie, niet in het minst om fiscale redenen. Niemand bezorgt zijn nabestaanden bij een overlijden graag een astronomische afrekening aan erfrechten, als het enigszins vermeden kan worden.

Door een algemeen gebrek aan middelen stond er top op heden niemand op om de eerste stap naar een grondige, publieke inventarisatie op te zetten. Voor alle duidelijkheid: dit gaat niet over het verzamelen van alle striperfgoed in één grote striptempel om het daar achter slot en grendel voor de eeuwigheid te bewaren. Het gaat om het samenvoegen van (delen van) catalogi in één grote database, om het digitaliseren van privécollecties, om het maken van afspraken voor het gebruik van stukken voor studie of tentoonstellingen. Nogmaals voor de duidelijkheid: ook als er op termijn een vorm van crowdsourcing kan spelen, is dit werk zonder meer gigantisch en niet zonder prijskaartje.

Hoe boeiend onze stripgeschiedenis ook is, als we ons erfgoed niet voortdurend opnieuw onder de aandacht brengen, bestuderen, tonen, hergebruiken, wordt het veronachtzaamd en niet langer als waardevol beschouwd. Vandaag gebeurt er te weinig, waardoor striperfgoed

voor Jan met de pet wel eens in de vergetelheid zou kunnen sukkelen. Als we erin slagen één inventaris van het Vlaamse stripvergoed uit de grond te stampen, draagt men de oude strips binnenkort niet meer naar het oud papier, maar meteen naar het museum. Naast een toegangspoort voor professionelen, onderzoekers en liefhebbers kan een hanteerbaar, online toegankelijk platform bovendien een boost geven aan de appreciatie van strips. En daar vaart heel de sector wel bij.

Aanbeveling 2: educatie met en over strips

Stripverhalen worden van oudsher ingezet om jonge lezers één en ander bij te brengen. Heelder generaties leerden hun eerste mondje Frans met *Bob et Bobette* in 'Eventail'. In de tijd van de verzuiling had ieder socialistisch, kerkelijk of liberaal tijdschrift zijn strip, om de morele lessen toch min of meer verteerbaar te maken voor het jonge volkje. Als leraars Latijn het niet onder de markt hadden met hun leerlingen, was er altijd nog Asterix in het Latijn.

Tegenwoordig gaat de aandacht van veel didactici eerder naar het gebruik van nieuwe media, en worden lesboeken geïllustreerd met smartphoneschermen. Toch heeft de strip nog steeds veel te bieden, specifiek voor doelpublieken die talig minder sterk zijn, maar eigenlijk voor iedereen.

De stripsector zou er m.i. goed aandoen zich gezamenlijk te scharen achter het gebruik van strips in alle mogelijke klassen, van het eerste leerjaar tot de professionele vorming en Nederlandse les voor anderstaligen. Uitgevers zouden pedagogische fiches bij hun uitgaven kunnen maken. Auteurs en bemiddelaars kunnen het beroep aantrekkelijk en tastbaar maken door af en toe workshops of lezingen te geven. Bibliotheken kunnen zorgen voor klaspakketten strips met bijbehorende opdrachten. Ten slotte zou ook enig onderzoek over het gebruik van strips bij verschillende leerprocessen de – in de praktijk ruimschoots bewezen – these kunnen onderbouwen dat strips weldegelijk een extra stimulans vormen doordat ze leren leuk en immersief maken.

Strips passen dus prima in het plaatje van het *edutainment*, maar het kan zeker niet de bedoeling zijn om ze enkel zo te benaderen of te instrumentalisieren, en dus enkel toegankelijke of didactische strips in het onderwijs in te zetten. Het is voor een beetje liefhebber nogal wies dat strips literatuur en beeldcultuur verenigen, en dat dus ook de artistieke strip of graphic novel evenveel leerpotentieel bevat als pakweg een roman, een theatervoorstelling of een film.

Is het wel zo'n goed idee om strips uit de funky omgeving van een kleine artistieke scène te halen, van de subcultuur en de vrijetijdsbeleving naar de klas? Jazeker, het lijkt me voldoende belangrijk om via onderwijs zoveel mogelijk jonge mensen van strips en striptaal te laten proeven, in een zo breed mogelijk smakenpalet. Strips zullen hun aantrekkelijkheid niet verliezen doordat ze op school aan bod komen zolang er maar voldoende gewerkt wordt met authentieke strips, en niet enkel met schoolstrips op bestelling die zonder overtuiging een lesje aframmelen.

In een ideale wereld zou ik naast een vuurwerk van kleine initiatieven ook durven dromen van een soort kenniscentrum over het gebruik van strips in het onderwijs. Onze noorderburen hadden op een gezegend moment een Stichting die lespakketten bundelde en per vak beschikbaar maakten op een website. Het voordeel van een dergelijk platform is dat het makkelijk gevonden wordt, dat het inspirerend werkt binnen een domein waar velen zoekende zijn, en dat er naar een zeker niveau kan gestreefd worden.

Aanbeveling 3: kijk over alle mogelijke grenzen

Beleidsmakers zou ik graag uitnodigen voor een reis door de wijde wereld, op verkenning naar de toestand van de strip in de ons omringende landen. Terwijl we met ons vliegtuig hoogte nemen, tekenen zich rondom België grof geborsteld twee scenario's af.

In het noorden zien we een noodlijdende stripsector, met stripspecialzaken die geen overnemers vinden en auteurs die er na jaren ploeteren de brui aan geven. Sinds de Beige Bij zijn stripfonds stopte zijn er amper nog algemene uitgeverijen die zich aan strips wagen, op de occasionele graphic novel na. Strips liggen er in de tankstations, in de krantenwinkel, in de supermarkt, maar haast nooit in de boekhandel. Het trieste lot van het Rotterdamse Stripmuseum is genoegzaam bekend: na geen jaar opening moest de sleutel er alweer onder de mat, en bleken stripmakers die hun platen hadden uitgeleend aan het museum bovendien onvoldoende beschermd tegen de aanspraken van de curator.

Maar Nederland zou Nederland niet zijn als er in dit moeilijke klimaat geen schitterende initiatieven en uitzonderingen zouden opbloeien. Met veel ondernemerszin en enthousiasme worden er met de regelmaat van de klok nieuwe uitgeverijen uit de grond gestampt (Menlu, Syndikaat, het jammerlijk ter ziele gegane Strip 2000). De Nederlanders produceren ook nog steeds een paar rasechte stripbladen als *Donald Duck* en *Eppo*, een genre dat in Vlaanderen al enige tijd geruisloos van het toneel verdween. Een benijdenswaardig streepje voor, dat misschien te maken heeft met de verdeling van strips via de krantenwinkel.

Omdat ik tenslotte in het vliegtuig zit met een beleidsmaker, laten we vervolgens ons oog glijden over de manier waarop de overheid tussenkomt in dit alles. Daarover kunnen we vrij kort zijn: zo weinig mogelijk. De Nederlandse overheid trekt zich al jaren terug uit vele culturele sectoren, en schraapt daarbij vooral de structurele steun. Net als in Vlaanderen is er een Letterenfonds, dat echter geen werkbeurzen voor stripauteurs uitreikt. Reisbeurzen en occasionele ondersteuning voor publieksinitiatieven kunnen wel. Er zijn ook kortstondige projecten zoals het opstellen van een stripcanon, het aanstellen van een stripmaker des vaderlands, of iets langer geleden die van een stripintendant.

Het Rotterdamse Stripmuseum stampte zichzelf uit de grond met eigen kapitaal en moest vervolgens gedurende een bepaalde tijd zichzelf bedruipen alvorens de subsidiekraan open kon. Het initiatief sneuvelde voor de finish. Verder naar het noorden huisde het Groningse Stripmuseum jarenlang in een commercieel gehuurd pand aan de Westervaren voor het werd opgepikt en nieuw leven ingeblazen in het Groninger Forum onder de naam Storyworld. Ook games en animatiefilm worden in het nieuwe museum verwelkomd. De stripcollectie moet het doen met flink minder vierkante meters, maar krijgt meer bestaanszekerheid binnen het ruimere project van het Forum, waar ook een bibliotheek, een cinema, smart- en medialab en andere exporuimtes publiek kunnen trekken. Binnen Storyworld trekt men vertellen met beelden open op een manier die ook de jonkies moet aanspreken: minder papier, meer schermen. Of het werkt kunnen we ten vroegste binnen een jaar of twee beoordelen: het museum opende begin 2020 de deuren en had door corona een valse start.

In Nederland zien we, in een hele korte bocht van ons vliegtuig dat alweer zuidwaarts zwenkt, een sector met weinig nationale uitstraling die drijft op liefhebberij en lokale opportuniteiten. Gelukkig is de stripmicrobe een taai beestje en zien Nederlanders en stripmakers overal kansen om hun kunst in leven te houden.

Na een korte vlucht boven eigen bodem zien we nu een heel ander landschap, waarvan we de eerste tekenen waarnemen in ons eigen Brussel. In de Frans-Belgische stripwereld is het plaatje heel wat levendiger. Tientallen stripfestivals, stripspecialzaken in elke stad van enig aanzien, een zee van media-aandacht voor *la bande dessinée*. Hoe komt dat toch? Uiteraard wordt er in de Franstalige wereld beter geld verdiend aan strips, maar dat valt niet alleen te verklaren door het vaak vernoemde schaalvoordeel. Het publiek opent zonder morren de portefeuille voor albums met een harde kaft, die veel duurder zijn en waar zowel uitgevers als auteurs meer aan verdienen. Als auteurs krap bij kas komen, biedt het galerijcircuit soms uitkomst, waar ook hedendaags talent van enig aanzien zijn platen kan komen slijten.

Een gezonde markt, zegt de beleidsmaker misschien. Maar niet zonder overheidssteun, moet ik hem meteen corrigeren. De overheid doet heel wat in Frankrijk: van het ondersteunen van een nationaal museum en zijn collecties (het CIBDI in Angoulême) tot het organiseren van een heus stripjaar, over heel het territorium (in 2020-2021). Ook de vele festivals worden over het algemeen duurzaam verankerd door lokale, regionale of nationale subsidies. Kleine maar duurzame initiatieven zijn de regionale educatieve documentatiecentra, waarvan er sommige gespecialiseerd zijn in educatie met strips. De overheid is m.a.w. een actieve sponsor van het middenveld van de stripwereld, met zowel structurele steun als steun voor evenementen. Strips worden vanzelfsprekend beschouwd als cultuur met een grote C, als cement voor de gemeenschap.

Moet de Vlaamse overheid dan vele miljoenen tegen het stripbeleid aansmijten? Ik hoop dat mijn beleidsmaker na deze blik over de grenzen minstens overtuigd is van het potentieel rendement van zijn investering, en van de potentiële gevolgen als de overheid zich verder terugtrekt. Om hem toch wat te sussen en zijn hoofdbrekens wat te verlichten, fluister ik hem nog snel in het oor dat Frankrijk, net als België, bestaat uit een wirwar van departementen, steden en gemeenten en verbindingen van die gemeenten, regio's en bestuursniveaus, die elk hun duit in het zakje doen. Het is dus niet aan één beleidsniveau om al het geld op te hoesten. Voor de volgende studiereis boeken we meteen een charter!

DIETER STEENHAUT

Strips in het digitale tijdperk

Strips, u weet wel, die dunne boekjes met tekeningen in vierkante plaatjes en ronde ballonnetjes waarin (meestal) niet zo heel veel tekst geschreven staat, lijken een deel van hun slagkracht te verliezen. Wanneer we horen dat deze boekjes een paar decennia geleden als zoete broodjes over de toonbank gingen en sommige reeksen, denk maar aan 'Suske en

Wiske', zelfs oplages van honderdduizenden exemplaren haalden, kunnen we nu enkel met een nostalgische blik de huidige cijfers aanschouwen.

En toch wordt er volgens Alexis Dragonetti, wijlen voormalig CEO van Ballon Media, jaarlijks voor vijftien miljoen euro aan strips verkocht in Vlaanderen. Tegenstrijdige beweringen en we zijn pas enkele regels gevorderd in deze tekst; het toont aan dat het schoentje wringt in stripland.

Een schoentje als dat van tante Sidonia, maat 51, een vraagstuk van formaat met andere woorden.

Wanneer we oplossingen willen zoeken voor een probleem dat zich stelt, is het aangewezen om de

mogelijke oorzaken onder de loep te nemen. We hoeven niet ver te zoeken om één van de grootste redenen te vinden die er voor zorgt dat de strip aan populariteit inboet.

De technologie en haar beschikbaarheid zijn de laatste tientallen jaren met exponentiële snelheid toegenomen. Gezinnen zonder laptops, smartphones, Netflix en social media zijn tegenwoordig niet zo dik gezaaid. Wanneer zoon- of dochterlief zich verveelt omdat het buiten aan het regenen is, wordt al snel naar de persoonlijke tablet gegrepen terwijl men vroeger een stripboek ter hand nam. Het is een ontwikkeling waarop sommigen van de vroegere generaties striptekenaars, uitgevers en stripliefhebbers met lede ogen toezien. Maar waarom negatief staan ten aanzien van deze veranderingen? Zou het niet veel beter en vooruitstrevender zijn om deze een arm te geven en samen een nieuw tijdperk van de strip in te wandelen? Nieuwe mogelijkheden en kansen lachen ons toe wanneer we deze nieuwe realiteit koppelen aan onze geliefde negende kunst. Inhoudelijk wordt hier al werk van gemaakt.

In de stripreeks 'Jommeke' bijvoorbeeld, loopt het hoofdpersonage met 'strooien dakske en blauw debardeurke' rond met een smartphone waarmee hij de professor en zijn vrienden kan bereiken als hij zin heeft om een nieuw avontuur te beleven. Als het mogelijk is om deze oeroude reeks inhoudelijk aan te passen, zonder uiteraard haar oorspronkelijke charme te verliezen, moeten we er toch ook in slagen om de nieuwe levensstijl en het medium te laten samenvloeien. Er moet nog veel meer ingezet worden op social media. Niet alleen Facebookpagina's zijn belangrijk, maar ook Instagram met dagelijkse/wekelijkse stories en berichten zouden een publiek kunnen aanspreken dat nu niet bereikt wordt. En als we spreken over een groot publiek bereiken, kunnen we niet omheen TikTok, de app die de stripsector tot nu toe vergeten lijkt te zijn. Miljoenen kinderen en volwassen scrollen zich door dit medium en bekijken korte filmpjes van maximaal 60 seconden. Hier liggen overduidelijk kansen om meer impact te hebben.

En waarom geen app ontwikkelen voor enkele populaire reeksen? Waar vroeger de krant fungeerde om de dagelijkse twee stroken van je favoriete strip te consumeren, kan deze rol nu perfect aangevuld én misschien zelfs overtroffen worden door apps. Elke dag krijgt de gebruiker een melding op de smartphone waarna hij onmiddellijk de volgende twee stroken kan lezen. Eigenlijk is dit hetzelfde principe als bij de krant maar dan digitaal én interactief. Er kan op verschillende manieren een connectie met de lezer gemaakt worden via deze digitale weg. Kleine tabletgames (denk maar aan Angry Birds) met strippersonages in de hoofdrol zouden de effectieve strips alleen maar ten goede komen.

Natuurlijk is er altijd een keerzijde aan de (digitale) medaille. In januari 2021 werd een coverontwerp van *De Blauwe Lotus* van Hergé (1936) in Parijs geveild, voor het recordbedrag van 3,175 miljoen euro. Dat was mogelijk omdat het pareltje vervaardigd was uit gouache (plakkaatverf), Oost-Indische inkt en aquarelverf op papier. Vandaag de dag wordt het merendeel van de stripreeksen digitaal gemaakt op de Wacom of Cintiq. Originelen zijn er niet echt meer en kunnen logischerwijs niet verkocht worden. Dit zal een grote verandering zijn voor de stripsector en al haar componenten.

Onze samenleving bestaat vandaag de dag uit verschillende nationaliteiten. Diversiteit is een gegeven waar verschillende kansen binnen de stripwereld te vinden zijn. Anderstalige nieuwkomers kunnen hun eerste stappen in de Nederlandse taal zetten aan de hand van, u raadt het nooit, strips!

Sommige reeksen lenen zich door hun laagdrempeligheid en eenvoudige tekststructuren perfect tot dat doel. Waarom geen twee verschillende versies maken van enkele albums? Op die manier kunnen de lezers de vertaling altijd raadplegen. Bovendien maken deze mensen op een eenvoudige manier kennis met onze Belgische cultuur en manier van leven.

Zo komen we tot een volgende piste waar het beeldverhaal wordt ingezet voor educatieve doeleinden. De piste van het onderwijs in de bredere zin. Strips kunnen zo goed als bij elk vak geïntegreerd worden om kennis over te brengen of te verwerken. De vakken geschiedenis en Nederlands bijvoorbeeld lenen zich bijzonder goed om hier mee aan de slag te gaan. Uit literatuuronderzoek blijkt dat het stripmedium motiverend werkt en de betrokkenheid vergroot. De leerlingen verwerken de materie dieper en grondiger door de unieke combinatie van woord en beeld.

Natuurlijk mag de ontspannende factor van de strip niet vergeten worden. Het is en blijft haar hoofddoel. Cosplay-events tonen ons dat er een publiek is voor het tot leven brengen van beeldverhalen. Jaarlijks (tot voor de corona-epidemie) stroomden ongeveer 34.000 bezoekers de Expo van Gent binnen om het bekende FACTS-gebeuren bij te wonen. Ook Comic Con Brussels lokt een groot aantal fans. Als het mogelijk is om dit met Amerikaanse comics te laten plaatsvinden, zou het dan geen idee zijn om soortgelijke events te organiseren met de Vlaamse, Belgische en bij uitbreiding Europese strip in de hoofdrol?

Tot slot mogen we niet vergeten dat België hét stripland bij uitstek is. Naast de Vlaamse sterkhouders als Suske en Wiske, Jommeke, de Kiekeboes, Urbanus, enz... lijkt een nieuwe generatie striptekenaars en illustrators op te staan. Jaarlijks trekken studenten vanuit het hele land maar ook van andere landen naar Brussel om hun droom in de sector waar te maken. Wanneer we met open blik verder nadenken over hoe we het stripmedium kunnen laten evolueren, ziet de toekomst er hoopgevend uit.

BIO'S

Tine Anthoni (°1982) is cultuurwetenschapper en germanist. Ze schreef een masterthesis over de verstripping van literaire werken. Sinds 2006 is ze verbonden aan het Belgisch Stripcentrum in Brussel, waar ze met de educatieve werking strips bij een zo breed mogelijk publiek op de kaart tracht te zetten. Tegenwoordig verzorgt ze de communicatie van het museum. Ze schrijft in eigen naam.

Peter Moerenhout (°1982) is stripscenarist en journalist. Hij schrijft en schreef o.a. voor *Zone 5300*, *De Standaard*, *De Stripspecialzaak*, *Brainfreeze*, *Barbarus*, et cetera. Hij was hoofdredacteur van de stripmagazines *Plots* en *Stroke* en jarenlang voorzitter van *De Strippilde*. Hij stond ook mee aan de wieg van *De Plastieken Plunk*. Wanneer hij niet met strips bezig is maakt hij muziek met *The Red Rum Orchestra*. Zijn website is al vier jaar niet meer geüpdatet omdat hij intussen schrijven belangrijker vindt dan ermee stoeien: petermoerenhout.be.

Lectrr (°1979) is huiscartoonist bij *De Standaard* en zelfverklaard despoot van Lectrrland. Hij schreef de roman *Ondanks de Ondergang* en kweekt in zijn vrije tijd aambeien. lectrr.be

Dieter Steenhaut (°1997) is illustrator, striptekenaar en muziekproducer. In 2021 maakte hij zijn debuut als illustrator bij Standaard Uitgeverij met het jeugdboek *Duupje*. Samen met auteur An Swartenbroekx geeft hij het personage in de nieuwe verhaaltjes een eigentijdse vorm. Hij tekent samen met collega's Philippe Delzenne en Gerd Van Loock aan het universum van Jommeke bij Studio Jef Nys. Daarnaast is Steenhaut ook auteur van de spelletjesboeken van Breinbrekers.